RoundBaltic
Bridging Energy Efficiency and Finance

NATIONALT ROUNDTABLE OMKRING FINANSIERING AF ENERGIEFFEKTIVITET I DANMARK

22 maj 2023

Venue: Vartov, Farvergade 27, 1463 København K

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Indhold

Disclaimer 2
Introduktion og Formål 3
Plenum-session om Investeringsrammer 4
Status på RoundBaltic projektet - v. EC Network 4
Den Nationale Ramme for Energieffektivitet 5
Orientering fra den Finansielle Sektor 6
Branchens synspunkter 8
Oplæg til fremadrettede muligheder – Støttestruktur for investeringer i grønne løsninger, herunder mulighed for dansk ELENA ordning 8
Session 1 om Private Boliger 10
Intro og formål 10
Session agenda: 11
Præsentationer 12
Diskussion, herunder om Involvering af den Finansielle Sektor 14
Konklusioner og fremadrettede anbefalinger 15
Session 2 om Finansiering af den grønne omstilling i område 4, inkl. i relation til Termonet 16
Intro og formål 16
Nøglespørgsmål Til Diskussion 17
Session agenda 17
Præsentationer 18
Diskussion 20
Fremadrettede anbefalinger 21
Deltagere 23

Disclaimer

Arrangementet blev organiseret inden for rammerne af projektet RoundBaltic, finansieret af Europa-Kommissionens "Horizon2020" -program - kontrakt nr. 957051

Ansvaret for indholdet af dokumentet ligger helt hos forfatterne (EC Network), og det afspejler ikke Den Europæiske Unions officielle mening

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

INTRODUKTION OG FORMÅL

Formålet med det tredje nationale roundtable under RoundBaltic projektet var at samle nøgleaktører til en dialog om finansiering af energieffektivitet i boliger og erhverv i Danmark, med henblik på at diskutere rammer for indsatsen og konkrete tiltag. Eventen følger op på to tidligere nationale roundtables under RoundBaltic i hhv. marts 2021 og sept. 2022, samt regionale roundtables i Region Midt, Region Syd og i Øst Danmark. Eventen afsatte tid til diskussion i parallelsessioner og gennem interaktion mellem deltagere.

Eventen sker i samspil med events arrangeret af Europa Kommissionen som en del af initiativet "Smart Finance for Smart Buildings" under initiativet Sustainable Energy Investment Forums, der har til hensigt at styrke samarbejdet mellem offentlige og private aktører involveret i udvikling af finansieringsprogrammer.

SEI Forums har i perioden 2016 – 2019 gennemført mere end 30 events i 15 medlemsstater. Initiativet gennemfører i perioden 2019 – 2023 en ny serie af events i 10 medlemsstater. Information om afholdte og planlagte events kan findes på SEI Forums hjemmesiden.

I forhold til nogle af de medlemsstater, hvor der blev afholdt SEI Forum events i perioden 2016 – 2019 har EU valgt at igangsætte en række nye EU støttede projekter indenfor Horizon 2020 programmet, der alle sigter mod at opbygge nogle mere permanente stakeholder forums på nationalt plan.

RoundBaltic fungerer på den baggrund som opfølgning af tidligere SEI Forums roundtables afholdt i Danmark, Polen og Letland. I Danmark gennemføres RoundBaltic projektet af EC Network og GATE 21 samt Region Midt og Region Syddanmark. EC Network er også fortsat en del af det Team der assisterer EU på gennemførelse af SEI Forums i den nye periode (2019 – 2023).

Et særligt mål med RoundBaltic er at skabe de nødvendige strukturer for at der kan opnås de energibesparelser, der kan være med til at efterleve de danske klimamål. Den europæiske trend er at etablere one-stop-shops, der kan hjælpe boligejere eller erhvervslivet med at identificere, planlægge og gennemføre energisparetiltag. Derfor er målet at etablere one-stop-shops, der kan fungere i en dansk sammenhæng.

Diskussionerne på de regionale roundtables har vist at der er brug for danske midler til projekt-udviklingsassistance for at hjælpe investeringerne på vej. Der er gode erfaringer med den europæiske ELENA ordning der kan adopteres i en dansk kontekst og som kan knyttes sammen med etablering af one-stop-shops. Krigen i Ukraine og den relaterede gaskrise har forstærket dette behov, hvor energirenoveringer af boliger og energieffektivitet i erhverv kædes sammen med konvertering af naturgas til varmepumper eller fjernvarme, eller anden bæredygtig løsning.

Eventen var opdelt i en plenum-session og to emnesessioner:

Session 1: Private Boliger

Session 2: Finansiering af den grønne omstilling i område 4, inkl. i relation til Termonet

Hver session indeholdt en fremlæggelse af status for fremdriften i hver region (Region Midt, Region Syddanmark og Øst Danmark) og de videre intentioner, herunder set i relation til konklusionerne fra

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

de tidligere afholdte regionale roundtables. Herefter var der indlæg af fælles interesse og med diskussion undervejs.

Der var endvidere drøftelse af ideer og anbefalinger til hvad der er brug for mht. investeringsrammer og finansielle instrumenter, herunder i relation til interaktionen mellem det regionale og det statslige niveau og hvordan man kan sikre fremtidige strukturer omkring implementering af løsninger.

Til hver session var der tilknyttet en moderator til at facilitere en interaktiv diskussion og en rapporteur var med til at uddrage de vigtigste konklusioner.

Eventen havde samlet i alt 27 deltagere, herunder 13 deltagere fra den finansielle sektor (48%). På Session 1 var der 15 deltagere, heraf 9 fra den finansielle sektor. På Session 12 deltagere, heraf 4 fra den finansielle sektor. Præsentationer fra eventen kan findes her,

PLENUM-SESSION OM INVESTERINGSRAMMER

Session modereret af Kaj Leonhart Petersen og Nils Daugaard, EC Network

10:00 VELKOMST

- Indskrivning og morgenmad

10:30 PLENUMSESSION OM INVESTERINGSRAMMER

- Velkommen og Introduktion, inkl. status på RoundBaltic projektet - v. EC Network
- Den nationale ramme for energieffektivitet – v. Vincent Rudnicky, Energistyrelsen
- Orientering fra den finansielle sektor – v. Lars Ravn Knudsen, Finans Danmark
- Branchens synspunkter – v. Katrine Bjerre M. Eriksen, Synergi
- Oplæg til fremadrettede muligheder – Støttestruktur for investeringer i grønne løsninger, herunder mulighed for dansk ELENA ordning – V. Lea Munkholm, Region Midt

STATUS PÅ ROUNDBALTIC PROJEKTET - V. EC NETWORK

Kaj Leonhart Petersen og Nils Daugaard, EC Network

Præsentation her.

Kaj Leonhart Petersen og Nils Daugaard bød deltagerne velkommen på vegne af RoundBaltic projektet. RoundBaltic arbejder inden for rammen af EU Green Deal og målet om 55% CO2 reduktion i 2030 (og CO2 neutralitet i 2050) for hele EU med et fokus om at fremme finansiering, herunder en væsentlig forøget brug af privat finansiering, som er nødvendig for at opfylde EU's mål.

Dette sker i interaktion med, og som opfølgning af, EU initiativet Sustainable Energy Investment Forums (SEI Forums) 2016 – 2023, som bl.a. har EC Network som operatør og som organiserer en række events i hele EU, der formidler best practice og samler aktører fra energieffektivitetssektoren

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

og den finansielle sektor med henblik på at skabe momentum omkring finansiering af energieffektiviseringstiltag i bygninger og erhverv.

Et centralt fokus for både SEI Forums og RoundBaltic er at bringe EU's tre finansieringssøjler i spil, jvf. EU's "Smart Finance for Smart Buildings" Initiativ), der omfatter bedre brug af offentlige midler til at fremme udnyttelse af private investeringer, aggregering/sammenlægning af projekter som baggrund for standardiseret projektudviklings-assistance (PDA) samt de-risking, dvs. at afdække risici i forbindelse med finansiering.

Ifølge EU's Bygningsdirektiv, artikel 2A, skal EU medlemslandene implementere foranstaltninger i relation til de tre søjler, og herunder fremme "one-stop-shops" (OSS) for at tilvejebringe bedre rådgivning på markedet. One-stop-shops kan hjælpe boliger og erhverv i forhold til tekniske, juridiske og økonomiske spørgsmål gennem hele rejsen i renoveringsprocessen og lette adgangen til finansielle mekanismer og institutioner. I disse år foregår en række initiativer rundt i Europa for at sætte OSS i scene og Irland er et af de lande hvor man er længst fremme. Her arbejder man med nationale, regionale og decentrale strukturer ift. private boliger baseret på et nationalt koncept.

Den Nationale Ramme for Energieffektivitet

Vincent Rudnicky, Energistyrelsen

Præsentation her.

Vincent Rudnicky gennemgik nogle af de væsentligste regulatoriske tiltag som Danmark står overfor i de kommende år, med afsæt i at EU vil reducere sine CO2 emissioner med 55% inden år 2030 og i relation til initiativer som REPowerEU.

Der er opnået en foreløbig politisk aftale om et revideret energieffektivitetsdirektiv (EED), der skal indføre et 'energieffektivisering-først' princip og bane vejen for en ny forhøjet energispareforpligtelse på 1,49 pct. i gennemsnit i perioden 2024-2030. Indenfor det offentlige stilles krav om årlig renovering af 3 pct. af den offentlige bygningsmasse og at bygningerne skal renoveres op til mindst energimærke B.

Mht. revidering af bygningsdirektivet (EPBD) er man knap så langt i processen. Her er der bl.a. forslag fra Kommissionen om en harmoniseret energimærkeskala og at bygninger med energimærke G og F løftes til minimum energimærke E i 2030 for offentlige samt erhvervsbygninger og i 2033 for husholdninger. Parlamentet har mere vidtgående forslag. Forhandlingerne forventes afsluttet efterår/vinteren 2023, hvorefter medlemslandene typisk får en frist på 1,5-2 år efter endelig vedtagelse til implementering, der kan udmøntes i tiltag såsom nationale planer for renovering af bygninger, minimumsstandarder for bygningers energimæssige ydeevne (MEPS), klimakrav til bygninger via livscyklusanalyser, harmonisering af energimærkningsskalaen på tværs af medlemslandene og introduktion af en standard for nulemissionsbygninger.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Både det reviderede EED og EPBD betyder at der skal gøres en betydelig større indsats for at fremme finansielle mekanismer. Under EED skal der iværksættes tiltag som projektassistanceordninger, grønne låneprodukter og lånegarantier for investering i energieffektivitet. Under EPBD skal der iværksættes faciliteter med teknisk assistance såsom one-stop-shops, puljer målrettet dybe renoveringer, forøget administrativ, teknisk og finansiel støtte samt aggregering af projekter.

Vincent gjorde også status for varmepuljerne 2023 samt de politiske aftaler fra 2022:

Endvidere omtaltes den nationale energikrisestab (NEKST) der sigtet på at accelerere udfasningen af gas i danske hjem. Denne indsats har til formål at effektivisere og forkorte tiden på udrulning af fjernvarme-projekter samt på individuelle og fælles lokale varmeløsninger.

Orientering fra den Finansielle Sektor

Lars Ravn Knudsen, Finans Danmark

Præsentation her.

Bæredygtighed er en central del af Finans Danmarks strategi og i december 2019 udgav man 20 anbefalinger til finanssektoren, hvoraf følgende er relevante for dagens roundtable:

#1 Integrer bæredygtighed i forretningsmodellen

#2 Flere bæredygtige produkter på hylderne

#4: Klar og troværdig dokumentation og kommunikation om bæredygtighed

#10: Fokus på uddannelse i finanssektoren

#13: Øget fokus på finansiering af bæredygtige ejendomme

Siden er skabt en række resultater, som angivet nedenfor:

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Finans Danmark er involveret i et Klimapartnerskab med regeringen, der har indsatsområder indenfor energieffektive bygninger og produktionsanlæg og med sigte på at forbedre dialog, rådgivning og implementering af grønne løsninger. Endvidere, deltager man i 'Fyr dit Fyr' kampagnen, der retter sig mod at udfase russisk olie og gas, og hvor boligejere får mulighed for lån med lav rente og slipper for oprettelsesgebyrer og tinglysningsafgift.

Lars rapporterede også fra arbejdet med at revidere EU's bygningsdirektiv. Det er Kommissionens forslag at justere energimærket på følgende vis:

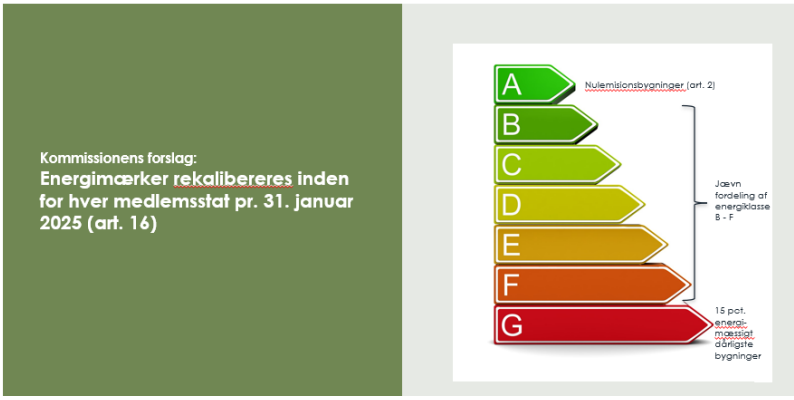

Dette inkluderer et forslag om minimumsstandarder, hvorved offenligt ejede bygninger og bygninger som ikke er til beboelse efter, 1. januar 2027 skal være mindst klasse F og efter 1. januar 2030 mindst klasse E. Tilsvarende skal beboelsesejendomme efter 1. januar 2030 være mindst klasse F og efter 1. januar 2033 mindst klasse E, og med en vision om nulemissionsbygninger i 2050.

Kommissionen og EP har foreslået at rekalibrere energimærkeskalaen, hvilket vil betyde at omkring 30 pct. af ejendomsmassen klassificeres som F og G ejendomme i hver medlemsstat. Det er Rådets position at undgå rekalibrering af energimærkeskalaen, fordi det vil ramme medlemsstater der allerede har god energistandard og være en forhindring i at sikre en mere optimal og omkostningseffektiv implementering af direktivet. Også i en dansk sammenhæng skal der tages højde for at der er betydelige regionale forskelle på boligernes energimæssige stand.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

BRANCHENS SYNSPUNKTER

Katrine Bjerre M. Eriksen, Synergi

Præsentation her.

Synergi repræsenterer en række firmaer indenfor energieffektivitet, der advokerer for dets vigtige funktion på tværs af klima, økonomi, sikkerhed og sundhed-velvære. Danmark ser frem mod en stor stigning i elforbruget frem mod 2023, drevet af installation af varmepumper, elkedler, el i transport, datacentre og ikke mindst de forventede Power-to-X anlæg. I den sammenhæng kan energieffektivitet være med til at reducere energiforbruget, herunder de vigtige peak loads, sikre energifleksibilitet, mindske omkostningerne og ressource-forbruget til den grønne infrastruktur, herunder den ikke ligegyldige pointe om at mindske arealanvendelsen i landskabet til ny energi. Der er masser at gøre i og med at 7 ud af 10 offentlige bygninger og 3 ud af 5 private boliger er ineffektive.

Katrine gjorde status for processen omkring Energieffektiviseringsdirektiv (EED) og Bygningsdirektiv (EPBD). EED er længst fremme og indebærer bl.a. at krav om at Medlemsstater skal reducere energiforbruget med 11,7% i 2030 samt et nyt, mere omfattende energisyn. I det reviderede EPBD lægges op til at stramme energimærket og der vil være øget fokus på indeklima samt på styring, automatisering og digitalisering. Hvor det præcist ender afhænger af de forestående forhandlinger mellem EP, ministerråd og EU-Kommissionen.

De europæiske lande har siden energikrisen brugt store summer på kortsigtede hjælpepakker i forbindelse med energikrisen. Der bør også være midler til at skabe varige løsninger. I en dansk sammenhæng kan det ex. betyde, at eksisterende puljer (energirenoveringspuljen, varmepumpepuljen, skrotningsordningen og fjernvarmepuljen) forbeholdes bygninger hvor der er krav om renovering, samt boligejere som ikke har adgang til rimelig finansiering. Det kunne også omfatte statsgaranterede låneordninger, der kan understøtte realkreditsystemet, samt styrkelse af rådgivning og information til boligejere.

Synergi's videre perspektiv er:

- støtteordninger skal målrettes dem, der finansielt har mest behov. Der er brug for at booste ordningerne, som led i at investere i den grønne omstilling og vores energiuafhængighed
- Den finansielle sektor skal være med til at drive markedet mod grønnere boliger og bygninger.
- Nogle steder vil risikoen være for stor. Her bør staten bidrage, fx med statsgaranterede lån eller investere noget risikovillig kapital, der kan tage toppen af risikoen for de finansielle institutter.

OPLÆG TIL FREMADRETTEDE MULIGHEDER – STØTTESTRUKTUR FOR INVESTERINGER I GRØNNE LØSNINGER, HERUNDER MULIGHED FOR DANSK ELENA ORDNING

Lea Munkholm, Region Midt

Præsentation her.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Lea Munkholms præsentation omhandlede EU's ELENA ordning, der administreres af den Europæiske Investeringsbank (EIB) og som er kendetegnet ved at yde 90% finansiering til teknisk assistance og hvor forudsætningen er at projekter resulterer i gennemførte investeringer der er en faktor 20 større end den ydede støtte, hvad angår energirenovering er det dog begrænset til faktor 10.

Der er gennemført 10 EU ELENA projekter i Danmark med en samlet støtte på 160.5 mio. kr. og som har genereret investeringer for 6.7 mia. kr. og CO2 besparelser på 190.500 t/y, dvs. et betydeligt boost til efterlevelse af de danske klimamål.

Et af disse projekter er foregået i Region Midt under titlen 'REFER-CDR', der står for Renewable Energy for Emission Reduction in Central Denmark Region. Projektperiode var d. 1. maj 2017 – 30. oktober 2021 og havde 24 midtjyske fjernvarmeselskaber blandt projektpartnerne. Med en støtte på 21,5 mio. kr. fra EU ELENA genereredes investeringer for 500 mio. kr. udover et fagligt netværk i partnerskabet og udbredelse af erfaringer til nationale og internationale interessenter. Blandt investeringerne var 13 store varmepumpeanlæg med 55 MW installeret effekt, svarende til godt 10% af den total installerede VP effekt i DK på det tidspunkt.

Lea slog til lyd for at der bliver etableret en dansk ELENA ordning som supplement til den europæiske. Det kan være med til at imødekomme det store behov for opstartsstøtte til energiprojekter, herunder screeninger, som led i at accelerere den grønne omstilling. Administrationen af de enkelte projekter kan håndteres af regionerne som har erfaringerne og lokalkendskabet og projekterne kan være indenfor områder som bygningsrenovering, varmekonvertering og omstilling af fjernvarmesektoren.

Dette kan betragtes som en kosteffektivt bidrag som led i at efterleve danske energi- og klimamål. Herunder kan det hjælpe med at realisere de øgede krav om offentlige investeringer (revideret bygningsdirektiv), ligesom det har potentiale til at løfte private investeringer, inkl. private boliger, i samspil med danske pengeinstitutter. EIB har udtrykt villighed til at støtte opstarten af en dansk ELENA ordning, hvis danske myndigheder bakker op og der kan lægges en god plan for det.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

SESSION 1 OM PRIVATE BOLIGER

Moderator: *Anders Bræstrup, Region Midt*

Rapporteur: *Nils Daugaard, EC Network*

INTRO OG FORMÅL

Tidligere roundtables har gjort det klart at 'one-stop-shop' konceptet, hvor boligejerne får tilbudt en samlet pakke til finansiering og kvalitet i udførelsen kan være en primær drivkraft til at skabe dynamik i energirenoveringer af private boliger i Danmark. Det har desuden været gjort klart, at det er hensigtsmæssigt at samtænke energirenoveringerne med behovet for grøn varme i de private boliger, og ikke mindst i forhold til bestræbelserne på at mindske afhængigheden af russisk gas gennem udfasning af fossile brændsler til opvarmning.

Der er en række initiativer i gang politisk og i centraladministrationen parallelt med initiativer regionalt og lokalt. RoundBaltic understøtter etablering af 'one-stop-shops' som omdrejningspunkt for at nå ud til boligejere med koordinerede tilbud og vejledning i grøn varme og energirenoveringer.

Status for initiativer i denne retning er:

Syddanmark

RoundBaltic har været fødselshjælper for et nyt EU-projekt COHEAT2, der startede op 1. nov. 2022. Her arbejder syv kommuner i regionen sammen om 'one-stop-shops' og derigennem generere investeringer for minimum 32 MEUR, hvoraf konvertering af boliger fra olie- og gas til varmepumper samt energirenoveringer udgør en pæn andel.

Region Midt

Regionen arbejder målrettet mod at etablere et regionalt set up, der koordinerer indsatser og ressourcer på tværs af kommuner i forhold til energirenoveringer og grøn omstilling. Fokus er i første omgang på områderne udenfor fjernvarmeområdet. Dette støttes af regionale bevillinger til en række projekter med henblik på at afsøge og skabe et fælles og solidt beslutningsgrundlag for valg af fælles alternative energikilder. Desuden har flere kommuner fået støtte fra EUCF (European City Facility) til udvikling af investeringskoncepter for termonet-systemer.

Øst Danmark

Kalundborg har fået en bevilling af EU City Facility programmet til at lave et investeringskoncept for energirenoveringer af private boliger og RoundBaltic assisterer via Gate 21 med at opskalere dette initiativ til et ELENA projekt med et betydeligt investeringsomfang.

Det nationale roundtable har til formål at understøtte den videre udvikling af disse one-stop-shops og herunder finde frem til hvordan man bedst muligt involverer den finansielle sektor og skaber de bedst mulige rammer for indsatsen.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Nøglespørgsmål:

- Hvad kan der gives af anbefalinger til det videre arbejde med 'one-stop-shops' i de repræsenterede initiativer og med hensyn til den videre spredning af konceptet. Hvad er budskabet til det politiske og administrative niveau for at sikre momentum (kan føde ind i debatten under det afsluttende panel)
- Hvordan involverer man bedst muligt pengeinstitutter i 'one-stop-shops' og hvordan gøres det specifikt i de repræsenterede 'one-stop-shops' og hvordan optimeres de nationale rammer for indsatsen.

SESSION AGENDA:

13:00 Velkomst og intro

- Velkommen og tour de table blandt deltagerne
- Kort resume af konklusionerne fra seneste roundtables
- Introduktion til dagens session

13:15 One-stop-shop (OSS) organisering og fremadrettede planer

- Oplæg om initiativ i Syddanmark med one-stop-shop for tre geografier, repræsenterede syv kommuner, i Region Syddanmark som led i COHEAT projekt
- Oplæg om one-stop-shop initiativ i Øst-DK på tværs af en række kommuner

Der er sket meget siden sidste nationale roundtable og der vil være en opdatering af den seneste udvikling. Herunder vil oplæggene komme omkring hvordan man når ud til boligejerne i samspil med kommuner og andre aktører og de finansielle udfordringer i processen.

14:00 Involvering af den finansielle sektor

- Tour de table blandt de deltagende banker

Opdatering af hvordan finansverdenen i disse år øger fokus på grønne investeringer, herunder boligrenoveringer med sigte på energibesparelser, og hvilke målsætninger og planer som de repræsenterede banker har i den forbindelse.

- Debat om hvordan man bedst muligt inddrager den finansielle sektor i one-stop-shops generelt set og konkret i de repræsenterede one-stop-shops.

14:40 Opsamling

14:45 Slut på sessionen

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

PRÆSENTATIONER

Oplæg om initiativ i Syddanmark med one-stop-shop for tre geografier, repræsenterede syv kommuner, i Region Syddanmark som led i COHEAT projekt

Oplæg ved Anders Bræstrup, Region Syddanmark og Anne Branderup, Project Zero

Præsentation her.

COHEAT er et projekt der samler tre geografier i Syddanmark og såkaldte Project Development Units/PDU'er, som omdrejningspunkt for at generere investeringer i grøn varme, både i form af kollektive og individuelle løsninger, samt energirenoveringer. Disse PDU'er svarer til one-stop-shops og den ene PDU opereres af Middelfart og Kolding Kommune, den anden af Assens, Faaborg-Midtfyn, Svendborg og Nyborg på Fyn samt Project Zero i Sønderborg. Projektet der kører fra 1. november 2022 til 31. oktober 2025, har fået en bevilling på 11 mio. kr. fra EU LIFE programmet med en forventning om at levere investeringer for i alt 237,3 mio. kr. (faktor 20 af projekttilskuddet). RoundBaltic har fungeret som fødselshjælper af COHEAT og dette Roundtable har til formål at følge op med fokus på hvordan banker kan involveres på en hensigtsmæssig måde.

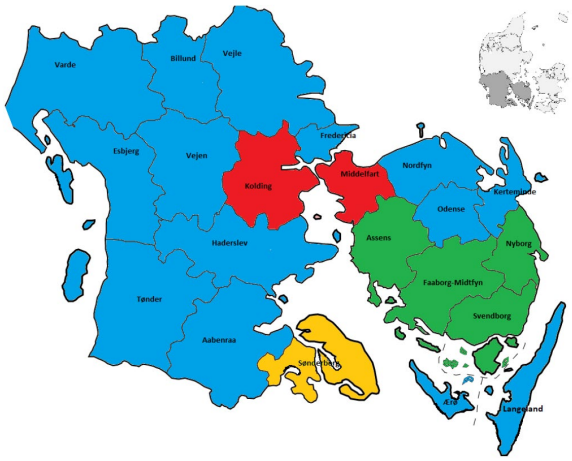

Intentionen er at udvikle initiativer målrettet boligejerne i samarbejde med banker i lokalområdet. Dette skal bygge på en gensidig interesse i at få boligejere til at foretage grønne forbedringer/investeringer i deres bolig, herunder konvertering til grøn varme og energirenoveringer i boligen, og som kan illustreres på følgende vis:

Forberedelse til møde i banken	Under samtale med bankrådgiver	Efter mødet i banken	Investeringsbeløb
• Synliggør muligheder • Motivere til handling	• Undervisning af rådgivere i lokale forhold • Bankens egne produkter	• Minirapport med handlinger • 'Sådan kommer du i gang'	• Boligejerens investering i grønne boligforbedringer

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Desuden er målet at samarbejde om tværgående initiativer målrettet boligejere, med henblik på at skabe øget awareness. Dette kan bl.a. ske i form at borgermøder, rådgiverservice og synlighedskampagner i fx byggemarkeder mm.

Det nationale roundtable i Vartov vil blive fulgt op af en regional session i Syddanmark, tentativt august 2023, med sigte på at konkretisere samarbejdet. Diskussionen i Vartov havde dermed til formål at bane vejen for denne konkretisering.

One-stop-shop (OSS) initiativer i Øst-Danmark på tværs af en række kommuner

Oplæg ved Hasnain Aslam, Projektleder, Gate 21

Præsentation her.

Gate 21 arbejder på at etablere one-stop-shops i dialog med sjællandske kommuner. Målet er at reducere energiforbruget i enfamilieshuse ved at holde boligejere i hånden hele vejen igennem processen og med underliggende målsætninger om fokus på skalering, accelerere den grønne omstilling, bruge eksisterende og afprøvede virkemidler og inddrage relevante aktører.

Opskaleringen er tiltænkt ved at søge midler fra EU's ELENA program, hvor en ansøgt bevilling på godt 3 MEUR skal banen vejen for investeringer i energirenoveringer på omkring 40 MEUR. En lang række kommuner der omfatter Hvidovre, Holbæk, Allerød, Køge, Egedal, Kalundborg, Helsingør, Bornholm, Ringsted, Ishøj, Solrød, Greve, Rødovre, Næstved, Hørsholm, Lolland og Sorø har vist interesse i at deltage i et sådant ELENA projekt og med en struktur som illustreret nedenfor.

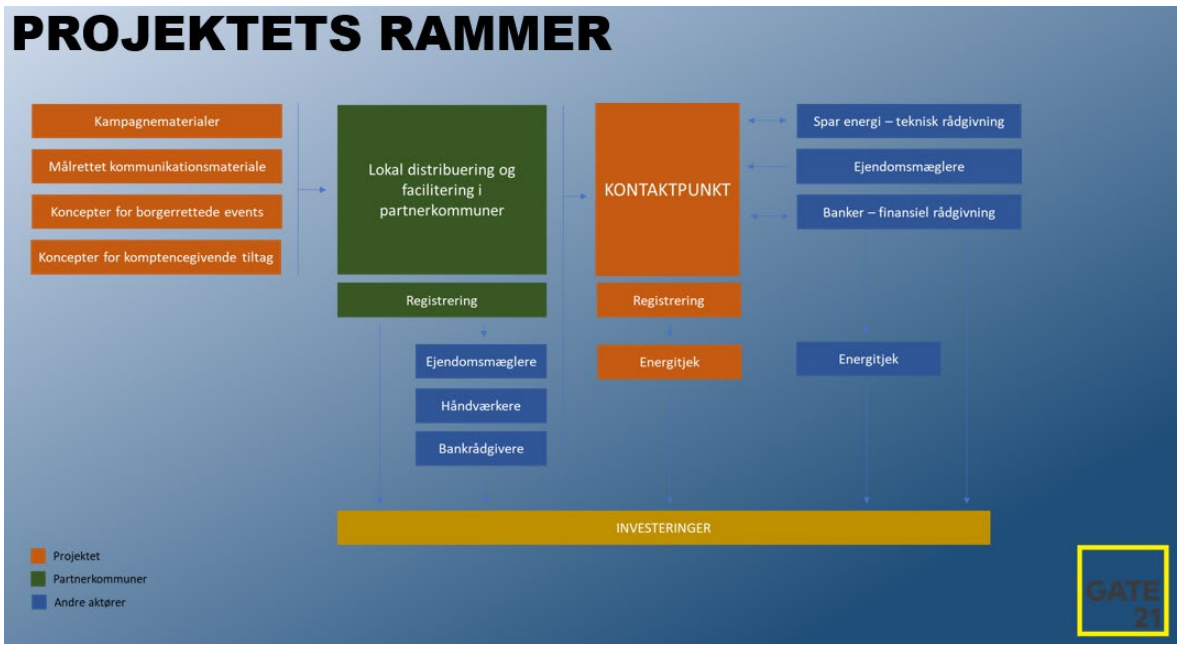

Ligesom det foregående initiativ i Syddanmark vil det nationale roundtable i Vartov blive fulgt op af en regional session, 25 maj 2023, med sigte på at konkretisere samarbejdet. Diskussionen i Vartov havde dermed til formål at bane vejen for denne konkretisering.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

DISKUSSION, HERUNDER OM INVOLVERING AF DEN FINANSIELLE SEKTOR

I sammenhæng med ovennævnte præsentationer var der en debat med deltagelse af repræsentanter for pengeinstitutter og de øvrige deltagere i sessionen. Diskussionen gik på hvad der er vigtige aspekter i at etablere og drive 'one-stop-shops' og hvordan den finansielle sektor involveres på en hensigtsmæssig måde. Fra debatten kan nævnes:

- Der blev fra bank side efterlyst mulighed for at opskalere indsatsen til et nationalt niveau så det kan blive så kost-effektivt som muligt. Det er ønskværdigt hvis der kunne skabes et nationalt overblik over behovene rundt i landet og bringe lokale energiplaner og energimærket i spil på en hensigtsmæssig måde. Der skal samtidig tages højde for kompleksiteten i at nå ud til boligejerne.
- Fra Sønderborg blev det kommenteret at den igangværende indsats er håndholdt på den måde at indsatsen så vidt muligt er målrettet de enkelte boligejeres interesser og behov. Udfordringen fremadrettet er på den måde at skabe kobling mellem en sådan lokalt målrettet indsats og samtidig få etableret nogle nationale faciliterende rammer, der matcher.
- Det blev nævnt at der allerede er mange initiativer, herunder at bankerne har mange tilbud til boligejerne og et initiativ som Fyr dit Fyr der skal udover rampen. Det er derfor vigtigt at de forskellige initiativer kommer til at understøtte hinanden, herunder at de repræsenterede one-stop-shops kommer til at fungere som et givtigt supplement til de eksisterende initiativer, inkl. de tiltag som bankerne selv foretager.
- Der blev samtidig opfordret til at man gør sig klart hvordan one-stop-shop ser ud fra boligejer side, så det ikke fremstår uoverskueligt, men kundefokuseret. Oveni blev der opfordret til så vidt muligt at aktivere markedskræfter og at der tages højde for at banker ikke er energirådgivere.
- Som gevinst ved de præsenterede one-stop-shops i Syd- og Øst-Danmark blev nævnt at de er styrket ved at have kommuner som afsender, der generel fremstår som en troværdig budbringer overfor borgere/boligejere. Fordelen for pengeinstitutter ved at alliere sig med disse OSS er således at nyde godt af denne situation. Samtidig blev der talt om en fælles interesse om at skabe awareness blandt boligejerne, dvs. få skabt den ønskede motivation for at gå ind i investeringer.
- De datamæssige aspekter blev drøftet, bl.a. at manglende opdateringer i BBR giver et svækket grundlag for at tilrettelægge indsatsen. Boliganalysen blev nævnt som et af de tiltag der kan hjælpe kommuner til at skaffe et bedre datagrundlag.
- Der blev opfordret til at gøre indsatsen holistisk derhen at gøre en samlet indsats for at fremme grøn varme og energirenovering på en måde, der er energimæssigt mest rationel og samtidig tager højde for boligejernes situation. Dette kan understøttes af en kommunal planlægning, der allerede er i gang i de fleste kommuner, men som kan målrettes behovene på dette område. Der var samtidig en opfordring til at undgå uhensigtsmæssige stop and go effekter ved støtteordninger.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

KONKLUSIONER OG FREMADRETTEDE ANBEFALINGER

One-stop-shop etablering og organisering

- Organisering af one-stop-shops (OSS)
  - RoundBaltic vil arbejde videre på etablering af one-stop-shops i Region Midtjylland, Syddanmark og Øst-Danmark og vil i den sammenhæng bruge ideer og anbefalinger fra sessionen. Dette inkluderer forestående sessioner i Syddanmark og Øst-Danmark, hvor anbefalingerne fra roundtable i Vartov vil blive søgt konkretiseret.
- Finansielle aspekter
  - En vigtig konklusion er at etableringen af one-stop-shops skal tage højde for de initiativer som den finansielle sektor og de enkelte pengeinstitutter selv tager indenfor grøn varme og energirenoveringer. Målet er følgelig at gøre disse OSS til et givende supplement i stedet for at søge at erstatte hvad pengeinstitutter selv gør. Eksemplet fra Sønderborg viser at det kan lade sig gøre at trække på samme hammel og dermed opnå gode gevinster i form af at øgede tiltag indenfor grøn varme og energirenoveringer.
- Rammebetingelser og energimærke
  - Rammerne for energirenoveringer er ved at omforme sig som følge af den aktuelle energikrise. Blandt konsekvenserne er at danske kommuner er i færd med at udvikle varmeplaner til at håndtere udfordringerne og hvor ambitionen for RoundBaltic projektet er at prioritere energibesparelser i denne proces og gøre opfyldelsen af målene dynamisk via etableringen af one-stop-shops. Målet er at fortsætte denne proces og herunder involvere den finansielle sektor med henblik på at øge volumen af de grønne investeringer.
  - De forestående ændringer i reguleringen af området, herunder revideret bygningsdirektiv, kommer til at få betydning for udviklingen alt efter hvordan det kommer til at tage sig ud i sin endelige form og hvordan det implementeres i den danske kontekst. Energimærket er et vigtigt redskab til at skabe grundlag for grøn varme og energirenoveringer og er disse år ved at blive udviklet i retning af bedre at kunne spille sammen med den finansielle sektor. Disse aspekter skal også integreres i processen omkring etablering af one-stop-shops.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

SESSION 2 OM FINANSIERING AF DEN GRØNNE OMSTILLING I OMRÅDE 4, INKL. I RELATION TIL TERMONET

Moderator: *Tommy Olsen, Gate 21*

Rapporteur: *Kaj Leonhart Petersen, EC Network*

INTRO OG FORMÅL

RoundBaltic har et generelt fokus på mulige samarbejder på tværs af kommuner, herunder også i relation til det aktuelle behov for energieffektivisering og alternativ energiforsyning i områder uden for fjernvarmenettet. Dette vedrører også landdistrikter hvor boligernes friværdi er lav, og langt fra dækker lån til nye varmekilder og energirenoveringer.

Konvertering til individuelle varmepumper er en mulig alternativ energikilde i landdistrikterne, men det kollektive alternativ "Termonet", der er baseret på et fælles primært kredsløb til varmepumper, er generelt betragtet som en mere økonomisk og teknisk fordelagtig løsning, og er ikke forbundet med støjgener.

Varmepumperne og termonettet kan suppleres med el-producerende VE anlæg i form af solceller og eventuelt vindmøller og bidrage til aflastning af det kollektive elforsyningsnet.

De fælles løsninger forventes at kunne gennemføres i samarbejde med fjernvarmeselskaber der etablerer og/eller driver de fælles anlæg inden for rammen af varmeforsyningsloven (anlæg over 250 kW). Dette er dog stadig uafklaret, og denne usikkerhed er p.t. en væsentlig barriere for at skabe momentum omkring Termonet.

En anden mulighed er energifælleskaber, d.v.s. en sammenslutning af energiforbrugere såsom borgere, boligforeninger, virksomheder og kommunale institutioner i en ikke-kommerciel, juridisk registreret forening eller andelsvirksomhed.

Såfremt Termonet anlæg over 250 kW som forventet bliver omfattet af varmeloven kan de som udgangspunkt finansieres med et kommunegaranteret lån medens de mindre anlæg under 250 kW, der for eksempel kan finansieres via energifællesskaber, har en udfordring med at finde finansiering på det private marked. Samtidig er der i disse områder en særlig udfordring med at finansiere energirenoveringer.

Finans Danmark og Landdistrikternes Fællesråd har kaldt til handling via et nyligt udspil i januar 2023. Her er angivet i alt 13 forslag, der sigter på at give boligejerne i landdistrikterne bedre mulighed for at finansiere nye varmekilder og energirenoveringer.

Alle regioner involveret i RoundBaltic har via forskellige projekter haft fokus på disse problemer, og især udbredelsen af Termonet, som et muligt alternativ. Region Syd er via ovennævnte EU-projekt COHEAT i gang med at screene potentialer og at udvikle tilbud til boligejere omkring projekt udvikling.

I Region Midt har flere kommuner også screenet potentialer og Region Midt har via puljen "Den bæredygtige landsby" støttet en række projekter med henblik på at afsøge og skabe et fælles og solidt beslutningsgrundlag for valg af fælles alternative energikilder. Målet er at mobilisere borgere,

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

forsyningsselskaber og beslutningstagere og at hjælpe dem til at identificere det rette videns- og beslutningsgrundlag for at implementere de rigtige energiløsninger lokalt.

Nøglespørgsmål til Diskussion

- Hvordan overkommes de praktiske udfordringer i udviklingen af projekterne, finansielt og organisatorisk? Hvem skal gennemføre projekterne? Kan der etableres attraktive private finansieringsløsninger der matcher Kommunekredit? Kan man nå ud til alle i landdistrikterne med tekniske og finansielle løsninger?
- Hvad skal der iværksættes af støtteordninger og andre foranstaltninger, herunder for eksempel one-stop-shop lignende strukturer, for at kunne håndtere disse udfordringer?

Session agenda

13:00 Velkomst og intro

- Velkommen og tour de table blandt deltagerne
- Kort resume af konklusionerne fra seneste roundtables
- Introduktion til dagens session – nøglespørgsmål

13:15 Udfordringer og muligheder i Område 4

Oplæg ved Henrik Bielefeldt, Chef for Projektudvikling, SUSTAIN

Inspirationsindlæg vedrørende udfordringer med udvikling og finansiering af den grønne omstilling i nuværende områder uden for fjernvarmenettet.

13:45 Debat om håndtering af udfordringer

- Debat om hvordan man bedst muligt håndterer udfordringerne ved implementering af den grønne omstilling i område 4 i
- Deltagere inviteres til at byde ind med pitches omkring igangværende aktiviteter, herunder regionerne

14:35 Opsamling

14:45 Slut på sessionen

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

PRÆSENTATIONER

Introduktion

Oplæg ved Tommy Olsen, GATE 21, og Lea Munkholm (Region Midt)

Præsentation her

Tommy og Lea fremlagde kort erfaringer fra Øst Danmark og Region Midt, herunder fra de seneste roundtables.

GATE 21 har været involveret i en del Termonet projekter, herunder screeninger og borgermøder. Et regionalt RoundBaltic Roundtable blev afholdt den 31. oktober 2021, der fokuserede på de gængse problemer omkring problemerne i landdistrikterne. Her blev det pointeret, at det er vigtigt at få forsyningsselskaberne med, men varmeforsyningsloven er stadig en stopklods ift. til om Termonet kan betragtes som fjernvarme, og dermed er omfattet af varmeloven og fordelagtige lån via Kommunekredit.

Endvidere, blev det pointeret, at borgergrupper og kommuner bør understøttes med værktøjer og ekspert rejsehold samt at der mangler fælles retningslinjer omkring forudsætninger for planlægning og etablering af Termnonetløsninger.

Lea fremlagde, at Region Midt aktivt støtter Landsbyer i energiomstillingen til bæredygtige energiformer. Landdistrikterne er en vigtig del af det regionale udviklingsarbejde for at skabe liv og vækst i udkantsområder.

Regionen har udbudt to puljer, hvor landsbyer/klynger har fået midler til udvikling af energifællesskaber omkring fjernvarme, termonet og lokalt ejede VE anlæg.

Knap 34% af bygningerne i regionen er opvarmet med varmekilder der inden for en kort årrække skal udskiftes til en mere bæredygtig og CO2 neutral løsning - naturgas, olie, elvarme. Dette er især i forhold til landdistrikterne og hvor det kræver partnerskaber for at nå i mål.

Regionen arbejder målrettet med at udvikle en regional platform der kan understøtte denne udvikling. Det er vigtigt at samle aktører fra den finansielle sektor, energisektoren og kommunerne for at give bud på hvordan man i fællesskab kan nedbryde de barrierer der er for at accelerere udviklingen.

Landdistrikterne var i fokus på det regionale RoundBaltic Roundtable den 13. april 2023 og blev efterfulgt af en Landsbydag den 15. oktober 2023 og en workshop for de landsbyer/klynger der har fået støtte fra regionen.

Kollektive varmeløsninger

v. Henrik Bielefeldt, Projektudviklingschef, SUSTAIN

Præsentation her

Der er et generelt stort fokus med at afklare løsninger for de landsbyer som ikke kan få fjernvarme, og i den forbindelse samarbejder SUSTAIN med en række Kommuner, fjernvarmeselskaber, borgergrupper omkring mulighederne for etablering af Termonet.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Der er ikke nogen "one size fits all" løsning, Det er vigtigt at arbejde ud fra hvad der passer bedst til den enkelte landsbys behov. Erfaringsmæssigt kan man tage udgangspunkt i forskellige nøgletal: Under 50 bygninger/husstande: individuelle løsninger; 50 - 700 bygninger: Termonet er formentligt det mest rentable: Over 700 bygninger: Blokvarmeløsninger. Densiteten, d.v.s. hvor tæt husene ligger på hinanden spiller også en rolle og desuden om der er større forbrugere i form af f.eks. skoler og virksomheder.

Cirka 90% af tidsforbruget ifb. med et projekt ligger i projektmodningsfasen, der består af projektmodning, konkretisering, projektering, tilbud, byggefase og drift.

M.h.t. organsering af udviklingsfasen er der mange modeller i spil. Nogle kommuner har en pulje, som landsbyerne kan søge til f.eks en rådgiver. Andre kommuner har udpeget nogle landsbyer, hvor man gerne vil finde ud af, hvilken varmeløsning der er den bedste. Efterfølgende laves en screening, som typisk opfølges af et borgermøde. På baggrund af et sådant første skridt vil kommunen typisk opfordre til sammensætning af en arbejdsgruppe, der skal stå for det fremadrettede. Andre steder har det været et lokalt forsyningsselskab, der har stået for en lignende proces.

Processen kan også faciliteres af et klimasekretariat ifb. med DK2020 processen, og hvor man på tværs af afdelinger finder midler. Overordnet set giver det en ro i landsbyerne, at kommunen bakker op. Robusthed er vigtig når man snakker finansiering, herunder den kommunale opbakning og at der er storforbrugere med i projektet. Kommunerne har dog ikke nødvendigvis de nødvendige værktøjer, herunder beregnere og vejledninger.

Der er en konkret udfordring med at finansiere individuelle varmepumper der typisk koster 150,000 kr. Og samtidig skal huset mange steder opgraderes for at få en ny varmekilde.

Den kollektive løsning er p.t. udfordret af hvem der skal eje og drive, et det et mindre eller større lokalt AMBA eller er det et forsyningsselskab. Udviklingen er til dels bremset af den manglende afklaring af om Termonet er omfattet af varmeloven. Men f.eks. i Åbenrå er man obs på, at der er andre finansieringsmuligheder end Kommunekredit, og derfor er man i gang med at kigge på en samlet finansieringspakke sammen med SPAR Nord. Der er masser af muligheder for at finansiere på andre måder hvis man tør. Overordnet set, er der andet end Kommunekredit der kan fungere.

Og der er også penge til rådighed ude i landsbyerne i form af opsparinger, der kan supplere den private finansiering.

SUSTAIN oplever interesse fra banker, og især hvis man sammentænker pensionskasser, banker og realkredit, og hvor man hjælper med at risikoafdække hinanden. På tværs er de bundet af forskellige regelsæt, hvilket muliggør, at der kan sammensætte noget der er interessant for kunder ift. Termonet.

Der er også forskellige tilskudsmuligheder til rådighed, men markedet har mere brug for retningslinjer end tilskud, så skal man nok finde ud af den rette model og uanset om det er med eller uden varmeforsyningsloven.

M.h.t. risikovurdering skal man som investor gøre op med sig selv, om man tror landsbyerne kan overleve, og blandt andet set i forhold til de lave husværdier.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Ud over udfordringer med finansiering af de nødvendige investeringer, er der også udfordringer med at finde midler til projektmodning, screeninger m.v. – dvs. med at finde de første midler til at komme i gang for.

I Danmark er der cirka 2,400 landsbyer under 2,000 indbyggere så potentialet er relativt stort. Et Termonet vil koste cirka 15 millioner kroner i gennemsnit.

Organiseringen omkring Termonet er et problem, Varmeforsyningsloven kan åbne op for at forsyningsselskaber kan være en driver på området, men energifælleskaber åbner også op for en masse spændende muligheder ift. organisering og finansiering.

DISKUSSION

Den efterfølgende diskussion var fokuseret på de nuværende udfordringer i landdistrikterne, herunder den manglende afklaring omkring ejerskab og drift af Termonet og hvordan man kan sikre finansiering til både projektmodning og etablering.

Følgende forslag/betragtninger kom ud af diskussionen:

- Der er til stadighed et generelt problem med at få projekterne igangsat, og især i relation til den manglende afklaring omkring i hvilket omfang projekterne kan gennemføres af varmeforsyningsselskaber, der opererer under varmeforsyningsloven. Beslutningen omkring dette er udsat til efteråret 2023.
- Denne usikkerhed er en stopklods for den videre udvikling. På den ene side er fjernvarmeselskaberne afventende i forhold til deres engagering i markedet hvor anlæg kan finansieres via kommunegaranterede lån, da dette kræver en lovhjemmel via varmeforsyningsloven. På den anden side er bankerne afventende i forhold til at udvikle alternative finansieringsprodukter, da markedet må forventes at være anderledes såfremt varmeforsyningsloven lukker op for fjernvarmeselskabernes engagering.
- Ift. etablering af andre selskaber der kan drive anlæggene, er det vigtigt at have for øje, at mange landsbyborgere ikke har lyst til at være ejere. Dette er man også nødt til at tage op i diskussionerne med de forskellige borgergrupper.
- Et andet problem er at tilvejebringe tilstrækkelige midler til screeninger og projektmodning som i gennemsnit beløber sig til cirka 150,000 kroner.
- Der er også en udfordring med at få udviklet beregningsmodeller og vejledninger for Termonetsystemer, og som bør baseres på fælles retningslinier.
- EU- programmer samt danske puljer bør i højere grad fokusere på støtte til projektmodning og konkretisering.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

FREMADRETTEDE ANBEFALINGER

Regionerne har generelt støttet igangsættelse af projekter i landdistrikterne, herunder især Termonet. Målet er at mobilisere borgere, forsyningsselskaber og beslutningstagere og hjælpe dem med at identificere og implementere de rigtige løsninger lokalt.

Erfaringerne fra disse projekter og RoundBaltic kan indgå i etablering af regionale støttestrukturer og som led i de regionale strategier for landdistriktsudvikling samt implementeringen af DK2020 planer. Region Midt arbejder aktivt på at udvikle et projekt der kan understøtte denne proces, blandt andet i relation til mulighederne inden for EU-programmer.

Alle kommuner har udviklet DK2020-planer (strategiske energi- og klimaplaner), og et nyt tværregionalt projekt starter op i slutningen af 2023 med fokus på monitorering og implementering. Det er vigtigt at de regionale aktiviteter omkring Termonet koordineres med dette.

M.h.t. det nationale niveau anses det for vigtigt, at der udvikles passende rammer for den kommunale varmeplanlægning i forhold til den løbende konvertering af gasområder til fjernvarme, anvendelse af overskudsvarme og omlægningen af område 4 (uden for DH) til andre forsyningsformer end fossile brændsler (varmepumper m.v.).

Det bør videre overvejes at allokere offentlige midler til projektudviklingsassistance (teknisk bistand ala ELENA f.eks.). I relation til en regional one-stop-shop struktur er der brug for en koordinering med nationale kampagner, herunder med til rådighed værende værktøjer og harmonisering af forudsætninger.

Som fremhævet i udspillet fra Finans Danmark og Landdistrikternes Fællesråd er der brug for en klar national politisk prioritering i forhold til problemerne i landdistrikterne. Det bør være et samfundsansvar at række en hånd ud til de boligejere, for hvem en gennemgribende energirenovering ikke nødvendigvis er rentabel, eventuelt via nationale garantiordninger.

Et presserende punkt I forhold til den videre udvikling er den manglende afklaring af hvorvidt Termonet anses for at være et fjernvarmeanlæg og dermed er omfattet af varmeloven. Dette er i øjeblikket en hovedbarriere for projektfremdrift, da det er uklart, hvem der skal eje og drive systemerne (fjernvarmevirksomheder eller private enheder, f.eks. energifællesskaber). Dette har også betydning for i hvilket omfang, der skal være privat finansiering til rådighed, og hvor forskellige muligheder overvejes, herunder samtænkning af pensionsmidler og lån fra private banker.

Termonetanlæg under 250kW vil som udgangspunkt ikke være omfattet af varmeforsyningsloven og kan således ikke hjemtage Kommunekreditlån, men der kan eventuelt åbnes op for kommunale garantier ifb. med privat finansiering. Der blev også foreslået løsninger hvor landsbyer puljes og hæfter for hinanden og med en standardiseret projektilgang.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

DELTAGERE

Alfabetisk rækkefølge

Session 1 om Private Boliger

Anders Bræstrup	Udviklingskonsulent	Region Syddanmark
Anne Branderup	Seniorprojektleder	ProjectZero
Hanne Mousing	Senior Forretningsudvikler	Jyske Bank / Jyske Realkredit
Hasnain Aslan	Seniorprojektleder	GATE 21
Jette Lassen	Forretningsudvikler - bolig	Sydbank A/S
Katrine Bjerre	Direktør	SYNERGI
Lars Boe	Afdelingsdirektør	Totalkredit
Lars Ravn Knudsen	Kontorchef	Finans Danmark
Malin Nordgaard	Chief Consultant	Realkredit Danmark
Mia Beck	Chief Consultant, Sustainability	Danske Bank
Niklas Allamand Dib	CEO	Bodil Energi
Nils Daugaard	Partner	EC Network
Pia L. Lorenzen	Afdelingsdirektør	Sydbank A/S
Rikke Lock	Projektleder COHEAT	Middelfart Kommune
Sonja Stabel	Forretningsudvikler - Bolig	Sydbank A/S

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

Session 2 om Finansiering af den Grønne Omstilling i Område 4

Christian Simonsen	Erhvervsrådgiver	Merkur Andelskasse
Dorte Østergaard	Afdelingsleder / Projektleder	PlanEnergi
Gitte Larsen	Chefkonsulent i Klimasekretariatet	Helsingør Kommune
Henrik Bielefeldt	Chef for Projektudvikling	Sustain
Kaj Leonhart Petersen	Partner	EC Network
Lea Munkholm	Specialkonsulent	Region Midt
Martin Dam Wied	Afdelingschef	Green Power Denmark
Nanna Skov Larsen	Konsulent	Region Hovedstaden
Nicholas Hansen	Seniorkonsulent	Finans Danmark
Stephan Krabsen	Community manager	EBO Consult
Tommy Olsen	Projektleder	GATE 21
Torben Clemensen	Kundechef	Spar Nord Bank

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union